

Hemliga pengar?

Grälar ni om pengar hemma?

Det sätt på vilket familjemedlemmarna handskas med pengar kan skilja sig mycket från varandra och är ibland oförenligt. Den ena kan vara en typisk gnidare, den andra generöst lagd och den tredje kanske slösaktig. Av någon anledning är penningfrågor något som man i många familjer inte tycks kunna tala öppet om. Detta leder ofta till problem. Om de vuxna inte kan komma överens om vad pengarna i första hand skall användas till och hur de gemensamma utgifterna skall tas hand om, kan det bli tungt och besvärligt att sköta den gemensamma ekonomin. En oplanerad gemensam ekonomi kan lätt leda till ständiga gräl om pengar och vardagslivet blir tyngre. Då man systematiskt planerar hur pengarna används har man en möjlighet att minska på de återkommande och onödiga konflikterna.

Att planera den gemensamma ekonomin innebär inte att makarna automatiskt skulle vara tvungna att redovisa för varenda utgift för varandra. Med hjälp av en god plan är det lättare att veta hur mycket pengar som bör reserveras för de oundvikliga utgifterna och anskaffningarna. Dessutom vet båda hur mycket pengar som blir över för annat. Man kan tänka sig att alla i familjen förfogar över en egen summa som var och en fritt får använda utan att det skadar familjens gemensamma ekonomi.

Barn som ställer krav

Om barnen inte vet varifrån familjen får sina pengar, hur stora inkomsterna i familjen är och vilka de utgifter är som inkomsterna åtminstone borde täcka, kan barnens konsumtionsbehov och krav bli orimligt stora. Föräldrar, som försöker "skydda" sina barn från att utsättas för livets hårda realiteter genom att inte tala om de här sakerna, gör i själva verket barnen en björntjänst. Om barnen tror att pengar är något man förser sig med i bankernas sedelautomater är det inte underligt att de börjar ställa krav på att få allt det som "alla andra har".

Ett barn, som inte vet vad skatter är och som inte lärt sig att det är med skatterna, skolmaten betalas, ungdomsgårdar och vägar byggs, barnbidrag, bostadsstöd och arbetslöshetsersättning utbetalas, tror förmodligen att samhället är något avlägset som "vid behov betalar ett och annat".

Att som utomstående tvingas följa med hur föräldrarna bekymrar sig för sin ekonomi är för barn mera ångestfyllt än om de hålls informerade om vad som verkligen sker. Det är viktigt att barnen får vara med då man planerar familjens ekonomi. Den ömsesidiga ekonomiska förståelsen inom familjen ökar. Dessutom bör man minnas att kunskaper och färdigheter i ekonomiska frågor även hör till den övriga fostran i familjen. Man bör komma ihåg att det givetvis är föräldrarna som skall bära det slutliga ansvaret för utgifterna i familjen.

Också med små inkomster kan man ha ett gott liv

Även om ens ekonomi är ansträngd, behöver man inte nödvändigtvis pruta på livskvaliteten. Om man är tvungen att skära ned på utgifterna betyder det inte automatiskt att man måste leva i misär eller äta ensidig mat. Det att man tvingas planera sin ekonomi kan i själva verket vara till nytta, eftersom man lär sig prioritera. Att dra ned på konsumtionen är för många även ett etiskt betingat val - man vill skona miljön och arbeta för en hållbar utveckling.

Innehåll

Hemliga pengar

- Grälar ni om pengar hemma? 2
- Barn som ställer krav 2
- Också med små inkomster kan man ha ett gott liv 2

1. Inkomsterna sätter gränser 5

2. Genomgång av utgifter

- Fasta utgifter 5
- Rörliga utgifter 6
- Budgetering 6

3. Planering av utgifter

- Betalning av räkningar 7
- Finansiering 7
- Vad kostar lånet? 7
- Kan lånet säkert återbetalas? 8
- Återbetalning av lån 9
- Försäkringar 9

4. Hur man minskar sina utgifter

- Sätt att skära ned på matutgifterna 11
- Olika sätt att minska klädutgifterna 12
- Olika sätt att minska utgifterna för resor 12
- Olika sätt att minska telefonutgifterna 13
- Olika sätt att minska boendeutgifterna 13
- Olika sätt att spara när man gör större inköp 14
- Olika sätt att spara när man överväger finansiering av större inköp 14
- Kortkrediter är dyra 14

5. Om man lämnar en räkning eller en skuld obetald 15

- Betalningsarrangemang 16
- Indrivning 16
- Dröjsmålsränta 16
- Domstol 16
- Utsökning 16
- Böter, skatter och försäkringspremier 17
- Kreditupplysning 17

6. Hjälp i händelse av betalningssvårigheter

- Utkomststöd 18
- Social kreditgivning 18
- Ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning 18
- Överenskommelse med borgenärerna 18
- Sammanslagning av skulderna med saneringslån 19
- Ansökan om skuldsanering hos tingsrätten 19
- Borgen 19

7. Närmare upplysningar 20

8. Bilagor

- Blankett för årskalkyl 21
- Blankett för veckouppföljning 22
- Blankett för uppföljning av en längre period 23
- Blankett för årsbudget 24
- Blankett för projektbudget 25
- Blankett för jämförelse av olika bankers serviceavgifter 26

Få av oss har så mycket pengar att vi kan få allt vi vill ha. Men vi behöver inte nödvändigtvis leva med ständiga ekonomiska bekymmer. Ekonomisk planering kan vara lösningen på alla penningbekymmer. Ekonomisk planering är i själva verket inte svårare än att man är medveten om sina inkomster, känner till sina utgifter och planerar sina utgifter. En välplanerad privatekonomi ökar inte inkomsterna, men med hjälp av en god plan kan man lättare få pengarna att räcka till och man kan göra förmånligare anskaffningar.

1. Inkomsterna sätter gränser

En bra regel är att man inte gör av med mera pengar än man har råd med. När man räknar ihop alla sina nettointkomster, t.ex. löner, arvoden, pensioner, barnbidrag, bostadsstöd, arbetsmarknadsstöd eller studiepenningar, vet man hur mycket pengar man har för konsumtion. Att låna av andra eller att köpa på kredit ökar inte inkomsterna. Det är fråga om utgifter som senare skall återbetalas med inkomster.

2. Genomgång av utgifter

Fasta utgifter

En del utgifter återkommer någorlunda regelbundet, såsom hyror, bolagsvederlag, dagvårdsavgifter, elräkningar etc. De här utgifterna har vi förbundit oss att betala regelbundet och de är lätta att uppskatta på basis av tidigare räkningar.

De flesta av oss är vana vid att tänka på inkomster och utgifter för en månad i taget, eftersom löner och olika bidrag vanligtvis utbetalas månatligen. En del utgifter betalas endast några gånger per år. Ett exempel på dessa utgifter är försäkringspremier vilka ofta betalas endast två gånger per år. Av den orsaken kan det vara bra att försöka uppskatta alla utgifter under året och sedan fördela utgifterna över månaderna.

Årsbudget

I slutet av handboken finns ett exempel på en årsbudget. I budgetmodellen kan du skriva in alla räkningar som kommer under året, såsom telefon- och elräkningar, försäkringar, TV-licens, tidningsprenumerationer, hyror eller bolagsvederlag och amorteringar. Genom att dela den totala summan med 12 ser du hur mycket de fasta utgifterna blir per månad. Med hjälp av tabellen kan du också följa upp specifika utgiftsposter, du kan m.a.o. följa med hur mycket pengar som årligen går t.ex. till elektricitet. Med hjälp av årsbudgeten kan du även lättare lägga märke till de månader som har de största utgifterna. Du kan lättare förbereda dig för de dyrare månaderna om du sparar några månader i förväg.

Ett tips

Årsbudgeten hjälper dig att se hur mycket pengar det behövs för att täcka de fasta utgifterna. För att kunna betala de fasta utgifterna kan det löna sig att överföra ett visst belopp av dina regelbundna inkomster till ett annat konto. Detta konto används för betalning av de regelbundna utgifterna. På det här kontot kan du samla pengar till de månader som har de största utgifterna. Många har gått in för att sköta sin privatekonomi med hjälp av två konton. På det vanliga brukskontot har man de pengar som får användas för de dagliga utgifterna och risken att man gör av med alltför mycket pengar minskar.

Rörliga utgifter

Rörliga utgifter är alla de utgifter vars storlek vi själva påverkar och som vi inte på förhand förbundit oss till t.ex. genom avtal. Exempel på rörliga utgifter är utgifter för mat, kläder, motion, läkare, mediciner och hobbyer. Om din ekonomi blir ansträngd och du tvingas skära ned på någonting, så är det utgifter av just det här slaget som du lättast själv kan påverka. Det är viktigt att komma ihåg att en del av de rörliga utgifterna är säsongsbetonade. Att inhandla t.ex. vinterkläder för en hel familj medför lätt en stor engångsutgift och det kan vara skäl att man sparar pengar i några månader innan klädköpet blir aktuellt.

Om man under en tid följer med hur mycket pengar som verkligen går åt till t.ex. mat och kläder är det lättare att upptäcka vilka möjligheter man verkligen har att spara pengar. I slutet av handboken finns en uppföljningsblankett som man kan använda för att hålla koll på de rörliga utgifterna.

Budgetering

En budget är en uppskattning av eller en plan för kommande utgifter och inkomster. Syftet med att göra upp en budget är att man skall kunna anpassa utgifterna efter inkomsterna. Man kan göra upp en budget för hela sin privata ekonomi, eller för en enskild anskaffning, t.ex. för en semesterresa eller för finansieringen av en fest.

Det finns många olika budgetmodeller och i slutet av handboken finns exempel på två modeller, en årsbudget och en budget för ett specifikt inköp. Var och en kan sammanställa blanketter enligt egna behov.

Det är lättare och mera realistiskt att göra upp en budget över sin privatekonomi om man till att börja med gör upp en sammanställning över alla inkomster och utgifter enligt det verkliga ekonomiska läget. Mången budgetering har misslyckats p.g.a. att man varit för optimistisk då man uppskattat inkomsterna, man har underskattat utgifterna eller så har man inte kommit ihåg att räkna in alla utgifter. Om det bara är möjligt, är det bra att låta en del av inkomsterna kanaliseras till en reservkassa. I överraskande livssituationer, då inkomsterna plötsligt minskar eller t.ex. tvättmaskinen räkar gå sönder och det blir nödvändigt att köpa en ny, är det bra att ha tillgång till en reservkassa.

Då det är fråga om enskilda projekt eller anskaffningar, t.ex. renovering av hemmet, kan allt förlöpa enklare om man gör upp en specifik budget för ändamålet. Om man ordnar en bjudning och på förhand gör en budget visar det sig t.ex. att det är mycket billigare att själv baka tårten än att köpa den.

Exempel: Budget för en bjudning (traktering för 20 personer)

Utgiftsposter	Alternativ 1	Alternativ 2
	euro	euro
kaffe	2,00	2,00
te	0,75	0,75
grädde	1,65	1,65
socker	0,45	0,45
smörgårdstårta	45,40	15,80
tjiniuskitårta	29,40	6,40
servetter	1,35	1,35
Total kostnad	81,00	28,40

I alternativ 1 är smörgåstårten och tjiniuskitårten köpta och i alternativ 2 är de hembakade. Kostnadskalkylen gjord av Finlands svenska Marthaförbund. Prisuppgifter från 4/2000.

3. Planering av utgifter

Betalning av räkningar

Räkningar kan betalas på många olika sätt. En möjlighet är att man lyfter pengar från sitt konto och betalar kontant till fordringsägaren. I allmänhet är det ändå lättare att använda en bank för att sköta penningtransaktionerna. Bankerna debiterar olika avgifter beroende på vilket betalningssätt man väljer.

Finansiering

Vid större inköp är man ofta tvungen att fundera ut hur finansieringen skall skötas i sådana situationer då de tillbudsstående pengarna under en månad inte räcker till. Finansieringen kan i praktiken ske på tre sätt:

- spara först, köp sen
- spara en del, låna resten
- köp genast, med lånade pengar

Om det inte är nödvändigt att göra inköpet genast, är det förmånligast att spara i förväg. Det lönar sig att spara åtminstone en del av köpesumman för att:

- man har en bättre förhandlingsposition vid låneförhandlingarna och lånet kan också fås billigare om man har en sparandel. Då det gäller bostadslån krävs det ofta att en del av köpesumman skall betalas med en sparad andel.
- man har mindre behov av dyra tilläggssäkerheter.
- det påvisar att man har förmåga att lägga undan en del av inkomsterna och att man har förutsättningar att betala tillbaka lånet.

Vad kostar lånet?

Kostnaden för lånet utgörs av räntan (referensränta + bankens andel, dvs. marginalen) och av de övriga kreditkostnaderna. Detta kallas även effektiv årlig ränta.

Räntan – det pris som banken debiterar för lånet kallas ränta. Den ränta som uppges för kunden (t.ex. 6,0 %) består dels av referensräntan (t.ex. 4,25 %), dels av det som kallas bankens marginal (t.ex. 1,75 %).

Marginalen är den del av priset på pengarna som bankerna använder för att konkurrera om lånekunderna. Marginalen är i princip specifik för varje kund och den varierar beroende på till vilket ändamål lånet tagits. Via förhandlingar och genom att låta bankerna konkurrera sinsemellan kan man försöka påverka låneräntan. Marginalen förblir oftast konstant under hela låneperioden, om man inte kommit överens om något annat.

Referensräntan (bankens primeränta eller euribor) Storleken på referensräntan kan man inte förhandla om, marknaden påverkar räntan. Du kan däremot förhandla om vilken slags referensränta som ditt lån binds till. Då referensräntan ändras, ändras också räntesatsen för ditt lån. Därför är det inte egalt om ditt lån binds till en referensränta som justeras årligen eller till en referensränta som justeras med fem års

Ett tips

Betalar man tio räkningar vid bankdisken är det lätt hänt att det kostar en fyrtiolapp i extra avgifter, medan det kan vara gratis att betala räkningarna via en betalautomat. Det kan löna sig att lägga ned tid på att betala sina egna räkningar. I slutet av handboken finns en blankett som du kan använda för att jämföra olika betalningssätt och de avgifter som bankerna debiterar för de olika serviceformerna.

Ett sätt att testa om man klarar av att betala ett lån är att man under några månader lägger åt sidan så mycket pengar som det är meningen att lånebetalningen ska kosta i månaden.

mellanrum. Ingen kan med säkerhet förutsäga om referensräntorna kommer att stiga eller sjunka under de kommande åren. Då man tar långfristiga lån ingår det alltid en viss risk och man kan inte vara helt säker på vad lånen kommer att kosta i längden.

Övriga kostnader. Bankerna kan kräva olika slags expeditionsavgifter för lånen. Beloppen varierar beroende på bank, lånetyp och kundrelation. Genom att be om flera låneanbud och jämföra dem med varandra kan man spara hundratals euro. Det kan också vara bra att undersöka vad de olika kreditgivarna debiterar för att man ändrar återbetalningsplanen och för att de skickar hem information om förfallodagar, räntebetalningar och amorteringar.

Effektiv årsränta - När alla kostnader som hör samman med lånet räknas med, får man den effektiva årsräntan, ett slags jämförelsepris för lånet. Tack vare den effektiva årsräntan är det lätt att jämföra olika låneanbud sinsemellan. Enligt konsumentskyddslagen är bankerna och andra kreditgivare skyldiga att ge kunderna information om den effektiva årsräntan.

En kredits totala kostnader. Det är också lättare att bilda sig en uppfattning om vad lånet kostar om man ser på kreditens totala kostnader, med andra ord summan av alla betalningar under hela låneperioden.

Lånebelopp	Låneperiod	Effektiv årlig ränta	Kreditkostnaderna totalt	Den totala kreditkostnaden
2 000 e	2 år	14,86 %	292 e	2 292 e
2 000 e	2 år	20,07 %	406 e	2 406 e
2 000 e	2 år	29,88 %	596 e	2 596 e

Exemplen är tagna ur Konsumentverkets jämförelse i september 2003 av korta krediter utan säkerhet.

Kan lånet säkert återbetalas?

I allmänhet får man lån om banken eller kreditgivaren ifråga är övertygad om att låntagaren kan betala tillbaka lånet och likaså priset på lånet, räntan. Kreditgivaren går in för att minska sina egna risker och vill försäkra sig om att låntagaren har betalningsförmåga, bl.a. genom att

- samla information om låntagarens livssituation, ålder, familjeförhållanden, nuvarande boendeform, förmögenhet och storleken på övriga utgifter.
- försäkra sig om att personen har ett regelbundet arbete eller andra regelbundna inkomster
- kontrollera att personen inte har registrerats för betalningsstörningar
- ta reda på övriga skulder för att skapa sig en bild av den presumtiva kundens totala utgifter och realistiska betalningsförmåga.

En kreditgivare kan också kräva att låntagaren ställer **en säkerhet**, dvs. en garanti för skulden ifall betalningsförmågan minskar. Sådan säkerhet kan t.ex. vara

- en bostad eller annan egendom som vid behov kan säljas
- borgen ställd av en annan person, som åtar sig att betala tillbaka lånet om låntagaren inte själv klarar av det.

För att minska sina risker kan kreditgivaren prissätta lånet olika; ju mindre känd kunden är för långivaren och ju svagare kundens betalningsförmåga bedöms vara, desto dyrare är i allmänhet lånet, m.a.o. är räntan högre.

Låntagaren kan säkerställa sin betalningsförmåga med hjälp av att teckna en försäkring. Många har tecknat en livförsäkring för att familjen skall kunna behålla bostaden och betala bostadslånet också om en av försörjarna i familjen dör. Också

bankerna säljer eller förmedlar olika försäkringar som garanterar lånets återbetalning, för ett bostadslån t.ex. i händelse av arbetslöshet eller dödsfall.

Innan man tar ett lån är det skäl att man själv utvärderar sin betalningsförmåga. Man skall inte ta ett lån om man tror att man får svårt med återbetalningen. Det blir dyrt att skjuta upp amorteringar och hålla amorteringsfria perioder. Ett sätt att testa om man klarar av att betala ett lån är att man under några månader lägger åt sidan så mycket pengar som det är meningen att lånebetalningen ska kosta i månaden.

Återbetalning av lån

Priset på lånet påverkas av lånetiden och det sätt på vilket lånet återbetalas. De vanligaste betalningssätten är:

Jämna amorteringsrater

- Återbetalningsraten består av en summa som dels utgörs av räntan dels av amorteringen på lånet.
- Amorteringsraten är alltid lika stor
- Ränteandelens belopp minskar för varje gång betalning sker
- Låneskötselkostnaderna är högre i början men de minskar mot slutet av lånetiden. Om referensräntan stiger under lånetiden, höjs betalningsraterna, om räntan sjunker, minskar raterna. Lånetiden är bestämd i förväg, och den påverkas inte av fluktuationer i referensräntan.

Annuitetslån

- Återbetalningen (amortering + ränta) sker i lika stora rater
- Om referensräntan stiger under lånetiden höjs återbetalningsraten, och om referensräntan sjunker minskar återbetalningsraten.
- Lånetiden är fastställd från början och den ändras inte om referensräntan ändras.
- Amorteringens andel av återbetalningsraten är liten i början, men den ökar allteftersom lånet avkortas, samtidigt som ränteandelen minskar. Det här har ingen praktisk betydelse om vi ser på storleken av betalningsraterna, men eftersom amorteringarna på ett annuitetslån till en större del betalas mot slutet av låneperioden, är den totala kostnaden för lånet större än om amorteringsraterna är jämna. Om kundens betalningsförmåga räcker till för större lånebetalningar i början av låneperioden, är ett lån med jämna amorteringsrater oftast förmånligare.

Jämna betalningsrater

- Återbetalningen (amortering + ränta) sker i lika stora rater
- Om referensräntan stiger blir lånetiden längre
- Om referensräntan sjunker blir lånetiden kortare
- Storleken av återbetalningsraten påverkas alltså inte av förändringar i referensräntan.

Det går också att komma överens om amorteringsfria månader eller år, dvs. då betalar man endast räntor. Amorteringsfria år brukar betyda högre räntesats, längre lånetid och därmed också större räntekostnader för hela lånetiden.

Försäkringar

Ett bra sätt att sköta sin ekonomi är att förbereda sig på risker. Ett sätt är att man försäkrar sig mot olyckor. Om den personliga ekonomin är ansträngd händer det lätt att man minskar på försäkringskostnaderna i hopp om att ingenting allvarligt kommer att ske. Det är inte nödvändigtvis förnuftigt. Däremot är det viktigt att re-

gelbundet se över sitt behov av försäkringar, att se till att man inte har onödiga eller överlappande försäkringar och att man ber om offerter från de olika försäkringsbolagen och jämför innehållet av och priset på försäkringen.

Det lagstadgade basskyddet. Varje i Finland fast bosatt person är försäkrad genom socialförsäkringen. Den här försäkringen ger var och en ett basskydd och en möjlighet till en viss inkomst i händelse av sjukdom, arbetslöshet, hög ålder eller om familjeförsörjaren dör. Uppgifter om basskyddet ges av Folkpensionsanstalten.

Komplettering av basskyddet. Det lagstadgade minimiskyddet kan vid behov kompletteras med frivilliga försäkringar, t.ex. med en livförsäkring, en lånegarantiförsäkring eller olycksfallsförsäkring. Det är dock ingen idé att betala för försäkringar som överlappar varandra. Din arbetsgivare betalar för dig en lagstadgad olycksfallsförsäkring och då räcker det om du tecknar motsvarande skydd för fritiden.

Försäkringsskydd för egendom är något som var och en måste ordna med själv. Med en hemförsäkring kan man försäkra byggnader såsom den stadigvarande bostaden eller sommarstugan samt lösöret i hemmet. Till hemförsäkringen hör i allmänhet också något slags ansvarsförsäkring och en rättsskyddsförsäkring. Vilka slags skador som försäkringarna täcker varierar beroende på bolag. Hemförsäkringarna har utvecklats mycket och det finns skraddarsyddna paketlösningar och priset på försäkringen fastställs enligt vilka skador man vill ha täckning för. Det är alltså klokt att tänka noga efter vad man behöver och därefter begära anbud från olika försäkringsbolag.

Obligatorisk trafikförsäkring. Den som äger en bil, en motorcykel eller något annat fordon är tvungen att skaffa en trafikförsäkring. I händelse av en trafikolycka betalar trafikförsäkringen alla personskador, men endast materiella skador för den oskyldiga parten. Trafikförsäkringspremien påverkas av bilens märke och årsmodell, men det förekommer också prisskillnader mellan olika bolag. Den som äger ett fordon kan också teckna en heltäckande försäkring (Kasko). En sådan försäkring är frivillig och den täcker skadorna på det egna fordonet.

Vad kostar försäkringar?

Priset på olika försäkringar varierar, numera finns det inte ens standardpriser på de lagstadgade försäkringarna. Priset kan påverkas av hur täckande försäkringen är, storleken på ersättningarna och självrisken, beskattningen samt olika rabatter. En enkel tumregel är: ju bättre täckning och ju mindre självrisk, desto dyrare är försäkringen.

Det är skäl att man ser över sina försäkringar årligen, och man kan begära anbud från olika bolag. Färdiga jämförelser kan fås av Konsumenternas försäkringsbyrå (kontaktuppgifter i slutet av handboken).

Rabatter. Försäkringsbolagen ger mängdrabatter om man tecknar flera försäkringar i samma bolag. Trots det är det skäl att jämföra försäkringarna i olika bolag, för det är inte alltid det bästa alternativet att koncentrera försäkringarna. För vissa bilförsäkringar sjunker premierna tack vare bonus, som beviljas för skadefria år. Rabatter beviljas även på olika säkerhetssystem.

4. Hur man minskar sina kostnader

Om inkomsterna inte täcker utgifterna eller om man har behov av att spara, finns det flera sätt att minska utgifterna:

- man kan sannolikt tygla utgifterna genom att tänka efter och genom att man bara köper sådant som man verkligen behöver
- man kan försöka minska konsumtionen t.ex. genom att spara på elektricitet och genom att mera sällan köpa nya kläder
- man kan uppskjuta tänkta anskaffningar, t.ex. vänta med att byta bil
- i stället för att köpa kan man undersöka möjligheterna att hyra eller köpa tillsammans med andra, t.ex. en gräsklippare
- man kan välja ett billigare alternativ då man köper mat eller kläder eller välja ett billigare boendialternativ
- man kan avstå från någon standardutgift, man kan t.ex. sluta prenumerera på en tidning
- vissa inköp kan ersättas med hemlagat, t.ex. en del av maten
- i stället för nya varor kan man köpa begagnat eller återvunnet.

Sätt att skära ned på matutgifterna

Det är ganska lätt att sänka matutgifterna om man planerar inköpen. Om man kan spara 50 euro av en månatlig livsmedelsräkning på 500 euro är inbesparingen på ett år hela 600 euro. Till god hjälp är i sådana fall

- färdiga menyer för en eller flera veckor
- inköpslistor som planeras efter veckomenyerna
- en jämförelse av butikspriserna med hjälp av jämförpriserna (pris per enhet)

God planering sparar både tid och pengar. Man kan minska antalet besök i butikerna och på så sätt undviker man impulsköp. Ett impulsköp på två euro tre gånger i veckan blir redan 312 euro på årsnivå.

Det lönar sig att köpa, använda och konservera livsmedel enligt säsong, så att man skaffar dem när de är som billigast. Har man gott om förvaringsutrymme är det skäl att köpa livsmedel som används mycket och ofta i större kvantiteter eftersom stora förpackningar i allmänhet är förmånligare än små. Färdigmat är ofta ganska dyr, men för att spara tid kan det ibland löna sig att köpa färdigmat.

Ett tips

Man kan spara åtskilliga tjugolappar i månaden om man har tid, vilja och förmåga att tillreda maten själv.

Det här är kostnaderna för jästbröd i en fyra personers familj under ett år, om vi antar att familjen dagligen sätter i sig 400 gram bröd

Hembakat bröd
98 e

Bröd köpt i butik
537 e

(kalkyl av
Marttaliitto 2003)

Några prisskillnader mellan hemlagad mat och färdigmat

(kalkyl Marttaliitto 2003, för fyra personer):

	Hemlagad mat	Färdig mat
Plättar med sylt	1,10 e	3,70 e
Familjepizza	2,70 e	11,45 e
Osthorn	0,55 e	3,30 e
Spaghetti med köttfärs	3,80 e	7,50 e
Tonfisksallad	3,30 e	18,85 e

Det lönar sig inte att kasta bort mat

Man ska naturligtvis bara köpa så mycket mat att man hinner äta den innan den förfärs. Kvaliteten på och hållbarheten av maten kan man redan kontrollera i butiken genom att titta på texterna på förpackningarna. Det lönar sig att ta tillvara matrester. Den mat man inte orkar äta kan frysas ned, tas med som matsäck till jobbet eller så kan den användas som en ingrediens i någon annan rätt senare, t.ex. en risotto, omelett eller pyttipanna. Grönsaker som blir över kan användas i soppor.

Olika sätt att minska kläudgifterna

Det går att skära ned på kläudgifter genom att man

- använder kläderna längre
- minskar på eller undviker impulsköp
- köper begagnat
- hyr eller lånar festplagg som inte behövs ofta

Det går att förlänga klädernas användningstid genom att man

- bara köper kläder som man verkligen tycker om
- köper hållbara kläder av god kvalitet
- tvättar kläderna rätt och vädrar dem ofta
- lär sig lappa kläder

Olika sätt att minska utgifterna för resor

Man kan dra ned på dessa utgifter genom att man

- minskar på användningen av privatbil
- tar bilen ur trafik för en del av året
- helt avstår från att ha privatbil
- väljer att promenera eller cykla då det är möjligt
- delar på kostnaderna t.ex. genom att samåka

Det lönar sig att emellanåt göra prisjämförelser mellan vad det kostar att ha egen bil och att åka kollektivt, eftersom det i allmänhet är mycket dyrt att ha egen bil. Om man räknar samman alla de utgifter som hör ihop med bilen under hela året (inköp, försäkring, underhåll, reparationer, besiktning, däck och bensin) kommer man fram till en summa som räcker till ganska många taxiresor. Att vid behov hyra bil kan också vara ett helt bra alternativ till egen bil.

Reparationsutgifterna kan minskas genom att man sköter om bilen. Bensinförbrukningen kan i någon mån minskas genom ett snålt körsätt och genom att man undviker kallstartar och tomgångskörning. Närmare upplysningar om de här sätten att spara får du bl.a. av Motiva.

Ett tips

En kallstart i svår köld förbrukar mycket bensin och är också annars illa för motorn. Genom att skaffa sig en elektrisk motorvärmare, som värmer motorn i förväg innan den startas, sparar man både pengar och på miljön. Allra förmånligast blir det om man använder en timer för motorvärmaren.

	Uppvämningsutgifter Med timer, 2 timmar	Uppvämningsutgifter Utan timer 12 timmar
Motorvärmning	0,08 e	0,50 e
Uppvärmning av kupén	0,12 e	0,64 e
Totalpris för ett år	73,00 e	416,10 e

Olika sätt att minska telefonutgifterna

Telefonutgifterna har stigit mycket under de senaste åren i och med att familjerna inte bara har en vanlig trådtelefonanslutning utan också flera mobiltelefonanslutningar samt internetförbindelse. Vad kan man då göra för att minska på utgifterna?

- minska antalet samtal
- undvika att köpa dyra tjänster via telefonen (t.ex. låta bli att låta nummerupplysningen koppla ens samtal)
- ringa om kvällarna och under veckosluten när samtalsavgifterna i allmänhet är lägre
- jämföra olika operatörers priser och tjänster, särskilt om man måste ringa många utrikes- och fjärrsamtal eller om man använder mycket internet
- välja "off-linefunktionen" på internet alltid när det är möjligt
- förse telefonen med en samtalsräknare, som hindrar räkningarna från att stiga mer än till en förutbestämd gräns och spärra samtalen till dyra servicenummer.
- betalning av telefonavgifterna i förväg t.ex. med ett "prepaid"-kort så att det inte går att skuldsätta sig med alltför många samtal.

Olika sätt att minska boendeutgifterna

Normalt har man inga möjligheter att inverka på hyran, bolags- eller underhållsvederlaget. Den enda möjligheten är att man flyttar till en billigare bostad. På de övriga boendekostnaderna kan man däremot inverka i någon mån, genom att man

- sparar energi (värme, vatten, belysning, hushållsmaskinernas förbrukning) Man kan t.ex. låta bli att förvärma ugnen och då sparar man upp till 20 % gas eller el /gång.
- ta väl hand om hushållsmaskiner och möbler så att de har lång livslängd
- hålla huset i skick så att riskerna för t.ex. vattenskador minimeras och behovet av att renovera minskar

Ett tips

Vill man spara vatten kan det vara skäl att tänka på hur man tvättar sig:

- När man badar använder man i snitt 260 liter vatten.
- Duschar man använder man i snitt 60 liter vatten. Om man stänger duschkranen medan man tvålar in sig minskar åtgången till 48 liter i snitt.
- En lätt tvättning kan göras med bara några liter vatten.

Man har undersökt utgifterna för vattenförbrukning vid olika sorters tvättning:

	Utgift för en tvättning	Utgift per år (två gånger i veckan)
Snabb dusch	0,12 e	12,24 e
Karbad	0,34 e	34,98 e
Långdusch	0,42 e	43,73 e
Bubbelpool	0,84 e	87,46 e

Olika sätt att spara energi på kan man läsa mera om på bl.a. Motivias hemsida; www.motiva.fi

Ett tips

Hushållsmaskiner ska helst inte hållas i stand-by läge.

T.ex. kostar det att hålla en videobandspelare i stand-by 13,96 euro på ett år, om förbrukningen är ca 19 W och elpriset 0,08 e/kWh.

Har man många apparater som står i stand-by läge, är deras sammanräknade kostnadseffekt redan en hel del. Det är alltså skäl att stänga av maskinerna helt. Också av säkerhetsskäl är det bäst att maskinerna stängs av.

Olika sätt att spara när man gör större inköp

När man ställs inför behovet av att skaffa någonting, t.ex. en större hushållsmaskin, ett helt möblemang, körkort eller något annat som är förhållandevis dyrt, kan man göra inbesparingar t.ex. genom att

- jämföra priser. Exempel: i en prisjämförelse som företogs av länsstyrelsen i södra Finlands län i oktober 2000 varierade priset för exakt samma tvättmaskin mellan 452 och 620 euro
- betala kontant om möjligt. Man sparar in kreditkostnaderna och man kan rentav få kontantrabatt. Därtill har man friheten att köpa varan precis där den är förmånligast, oberoende av om säljaren ger kredit eller inte. Om man inte just då har tillräckligt med kontanter kan det vara förnuftigt att inte låna utan spara pengar, förutsatt att man har möjlighet att vänta någon tid med inköpet.
- jämföra kostnaderna för de olika kreditalternativen.
- fråga säljaren om det går för sig att man betalar i rater, t.ex. glasögon, då kan man undvika att ta små lån.
- planera sina inköp så att de ska räcka så länge som möjligt. Det kan vara skäl att se efter att apparaterna kommer med garanti och att det är ordnat med service, reparationer och reservdelar.
- låta bli att köpa saken ifråga och i stället hyra den, låna den eller köpa den tillsammans med någon annan.
- köpa begagnat.

Olika sätt att spara när man överväger finansiering av större inköp

Pengar är en vara precis som andra varor. Varan har ett pris och det är värt att jämföra priserna. Jämförelsepriset för pengar är den effektiva årsräntan. Det lönar sig att ta reda på den, så att man kan jämföra olika lånealternativ och -erbjudanden.

Den som har för avsikt att ta ett lån bör beakta följande:

- det lönar sig att jämföra olika lån mellan bankerna och på så sätt finna det förmånligaste lånet.
- det är ofta förmånligare att ta lånet på något annat sätt än genom den affär som saluför det man ska köpa. Då kan man vara kontantköpare och t.ex. förhandla om en kontantrabatt.
- om man har tillfälliga betalningssvårigheter och man inte klarar av att sköta lånet, kan man komma överens med kreditgivaren om att man under en viss tid bara betalar räntorna. Amorteringarna uppskjuts t.ex. så att låneperioden förlängs. Ofta är det förmånligare att få amorteringsfrihet för en viss tid på ett existerande lån än att ta tilläggsån.

Kortkrediter är dyra

De kortkrediter som erbjuds bl.a. i affärer som säljer hemelektronik är ofta dyrare än banklån. När affärerna gör reklam för sina krediter riktar ofta kundens uppmärksamhet på de små månatliga betalningarna, som inte säger allt om vad varan verkligen kommer att kosta. I nedanstående exempel låter den månatliga räntan på 1,06 % ganska förmånlig, tills man inser att den omräknad i årlig ränta blir omkring 12,8 %. Risken för överskuldssättning växer om man har flera dyra konsumtionskrediter av det här slaget.

	Lånebelopp euro	Ränta %	Lånetid i år	Kontoavgift e/månad	Månadsrat e
Kortkredit	3500	1,06 % / kk eli 12,80 % /v	4	2,80	96,35
Annuitetetslån taget i bank	3500	5,9 % / v	4	1	82,80

Lån med mycket långa lånetider blir dyra

När man överväger att ta ett bostadslån eller andra stora lån lönar det sig att fästa uppmärksamhet vid priset på lånet, den egna månatliga betalningsförmågan och den totala ränteansamlingen under alla de år som lånet löper.

Om man förlänger ett lån över 18 år leder det inte till någon större minskning av månadsraternas storlek, men det höjer den totala ränteansamlingen avsevärt. Tvingas man ta ett extra långt lån betyder det också att man inte har samma möjlighet att begära amorteringsfria perioder och förlänga lånetiden om man skulle stå inför tillfälliga betalningssvårigheter.

Den totala ackumulerade räntesumman för ett bostadslån (annuitetetslån) på 50000 euro med låneperioder av olika längd. Räntan är genomgående 5,25 % (4 % primeränta + 1,25 % marginal). Kostnaderna för upprättande av lånet är 200 euro och den reella årsräntan är 5,4 %. Förändringar i räntan inverkar inte på månadsraternas antal; när räntan stiger ökar månadsraten och omvänt: när den sjunker minskar raten.

Låneperiod, år	Månadsrat	Total ränta under hela låneperioden
15	402 e	22.343 e
20	337 e	30.847 e
25	300 e	39.767 e
30	276 e	49.449 e

5. Om man lämnar en räkning eller en skuld obetald

Förr eller senare måste räkningar och skulder betalas. Ju längre man uppskjuter betalningen desto dyrare blir det. Skulder försvinner inte av sig själva. En kreditgivare kan enligt huvudregeln inom tre år från det att skulden förfallit till betalning stoppa preskriptionen, till exempel genom att bevisligen försöka indriva skulden. En skuld som gått till indrivning förnyas genom ett indrivningsförsök. Därför lönar det sig att snabbt komma överens om t.ex. en ny tidtabell för betalningarna, om det av någon orsak blir svårt med betalningarna. Preskriptionstiden för skatter och vissa offentliga pålagor preskriberas på fem år, men också i sådana fall kan fordringsägaren bryta preskriptionstiden genom att ta gäldenärens egendom i utmätning.

Om du inte kan betala en räkning eller en amortering ska du omedelbart kontakta borgenären och berätta om situationen; det är alltid bättre att komma överens om en ny betalningstidtabell än att låta dröjsmålsräntor och indrivningskostnader växa.

Betalningsarrangemang

Om du inte kan betala en räkning eller en amortering kontakta genast borgenären och berätta om situationen. Det är alltid bättre att komma överens om en ny betalningstidtabell än att låta dröjsmålsräntor och indrivningskostnader växa. Personalen inom bank- och företagsvärlden är vana vid att kunderna kan ha tillfälliga betalningssvårigheter och att de vill komma överens om nya betalningsarrangemang. Man uppskattar samarbetsvilja. Det är alltid bäst att man skriftligen kommer överens om en förnyad betalningsplan.

Indrivning

Om du inte har betalat en räkning senast på förfallodagen, sänder borgenären en eller flera betalningspåminnelser. Om du fortfarande inte betalar eller ens kontaktar borgenären, kan ärendet föras vidare till en indrivningsbyrå, som i sin tur skickar 1–2 kravbrev. Också med indrivningsbyrån har man möjlighet att förhandla om en ny betalningstidtabell. Förutom själva räkningen och dröjsmålsräntan ingår nu indrivningskostnaderna i din skuld. Om det är fråga om ett köp på avbetalning kan borgenären ha rätt att återta den vara som har köpts. Säljaren och köparen kan tillsammans förrätta en uppgörelse enligt konsumentskyddslagen. Om de inte kommer överens, kan antingen köparen eller säljaren begära att en utmättningsman förrättar uppgörelsen. Uppgörelsen förrättas mot en avgift på 84–164 euro på köparens hemort.

Dröjsmålsränta

Om en konsument inte betalar sin räkning eller betalar den för sent, är det fråga om ett avtalsbrott, för vilket konsumenten måste betala skadestånd, dvs. dröjsmålsränta. Den här räntan fortsätter att löpa under hela indrivningen. Dröjsmålsräntan är 7 % + referensränta. Som referensränta används den styrränta som slagits fast av Europeiska Centralbanken; denna ränta slås fast för sex månader i taget. År 2004 i januari – juni är referensräntan 2,5 % så den allmänna dröjsmålsräntan är alltså 9,5 %. Denna lagstadgade dröjsmålsränta debiteras, om inte överenskommelse ingåtts om någon annan ränta. När det gäller konsumtionskrediter och bostadslån samt studielån är det inte tillåtet att överenskomma om en högre dröjsmålsränta än den allmänna.

Domstol

Borgenären (=kreditgivaren) kan till slut föra en obetald räkning eller en skuld till tingsrätten. Om ingen oklarhet förekommer beträffande indrivningen av skulden eller räkningen behandlas ärendet snabbt och tingsrätten ger en tredsdom eller dom och borgenären kan driva in sin fordran via utmätning. I det här skedet stiger räkningen på grund av rättegångskostnaderna med 70–200 euro (om indrivningsbeloppet är under 250 euro) eller med 200–270 euro (om indrivningsbeloppet är över 250 euro).

Utsökning

Då borgenären har erhållit tingsrättens tredsdom eller dom på sin fordran kan han anhålla om verkställighet av domen hos utmättningsmannen. Ännu i det här skedet kan gäldenären förhandla om en betalningstidtabell. Om gäldenären varken förhandlar eller betalar sin skuld kan utmättningsmannen börja utmäta hans inkomster eller egendom. Innan fordran avkortas bör gäldenären betala avgifter för utmät-

ningen som varierar mellan 7–185 euro beroende på det utmätta beloppets storlek. Utmätningssmannen kan direkt av arbetsgivaren utmäta, upp till en tredjedel av gäldenärens nettolön, dock så att gäldenären får behålla en liten del av lönen, den s.k. skyddsandelen. Även egendom kan utmätas. Till exempel kan utmätningssmannen utmäta en bil, sälja den och redovisa de inbetalda medlen till borgenärerna. Om bilen är nödvändig med tanke på gäldenärens möjligheter att ta sig till arbetet kan det tänkas att bilen omfattas av en s.k. avskiljningsrätt som innebär att bilen säljs men att av köpeskillingen avskiljs 2 500 – 4 200 euro för köp av en ersättande bil åt gäldenären.

Böter, skatter och försäkringspremier

Det går snabbare att driva in böter, skatter och lagstadgade försäkringspremier. De är nämligen direkt utmätningbara utan särskilt domstolsbeslut. Om man inte betalar sina böter till utmätningssmannen, kan domstolen omvandla böterna till fängelsedom.

Kreditupplysning

Om man länge försommars att betala räkningar eller att återbetala skulder kan man få en anteckning om betalningsstörning i ett register som upprätthålls av Suomen Asiakastieto Oy. Det innebär att man normalt inte får ett nytt banklån eller kreditkort, inte heller får man köpa varor på avbetalning. Kredituppgifterna kan också kontrolleras då en person vill hyra en bostad eller söker jobb. När den första anteckningen i registret görs, skickas ett skriftligt meddelande om detta till gäldenären. Om man inte betalar sina kreditkortsfakturer, kan kreditgivaren kräva kortet tillbaka. En anteckning om den utestående skulden görs i kreditregistret och den hålls kvar i registret i två år. Motsvarande anteckning görs även för obetalda skulder som gäldenären har för varor som köpts på avbetalning. Om ett indrivningsärende gått så långt att man erhållit domstolsbeslut, görs anteckningen för en längre tid. Anteckningskoden YVK (fin.) avser tredsokod (=dom som faller då ena parten uteblivit från förhandling) och den förblir i registret i fyra år. Om man inte via utmätning kan driva in skulden, antecknas koden UVM (fin.) som betyder medellös (=vid utmätning fastställd medellöshet eller annat hinder), och den anteckningen förblir också i registret i fyra år.

Historien om en mobiltelefonräkning, eller hur en räkning på 36 euro blev omkring tio gånger så stor under indrivningens förlopp (i år 2003)

	euro
Den ursprungliga räkningens belopp	36
Första påminnelsen, påminnelseavgift	5
Andra påminnelsen, påminnelseavgift	5
4 brev från indrivningsbyrån	
-indrivningskostnader	60
-indrivningsbyråns kundkostnader	6
Indrivningsbyrån förde ärendet till tingsrätten, resultatet blev ett obestritt summariskt förfarande	
-tingsrättens kostnader	65
-till indrivningsbyrån för rättegången	170
-Fordran gick till utmätning, utsökningsavgift	12
Sammanlagt	359
Till detta lades ytterligare 9,5 % dröjsmålsränta för hela indrivningstiden, räknat från förfallodagen.	

6.

Hjälp i händelse av betalnings svårigheter

Utkomststöd

Utkomststödet är ett finansiellt bidrag som i sista hand ges för ett trygga individens eller familjens utkomst. Avsikten med stödet är att garantera individen eller familjen en viss minimiutkomst och att främja ett självständigt liv. Med hjälp av utkomststödet kan man främja den sociala tryggheten och ge individen eller familjen bättre förutsättningar att handla självständigt.

Varje människa har rätt till utkomststöd om hon är i behov av hjälp och inte kan försörja sig med hjälp av förvärvsarbete, företagarskap, övriga förmåner som tryggar utkomsten, övriga inkomster eller förmögenhet. Du kan höra dig för på socialbyrån i din hemkommun om dina rättigheter att få utkomststöd.

Social kreditgivning

Lagen om social kreditgivning gäller sedan början av år 2003. Enligt denna lag kan kommunerna bevilja mindre lån som en del av den kommunala sociala verksamheten. Sociala krediter är avsedda för personer med små inkomster och liten förmögenhet, som av olika orsaker, t.ex. brist på säkerhet eller registrerade betalningsstörningar, inte har möjligheter att få kredit t.ex. genom bankerna. Sociala krediter kan beviljas för anskaffningar till hemmet, mindre reparationer i hemmet, hyresgarantier, köp av bil eller verktyg som den sökande behöver i sitt arbete, för skötsel av hyres- och avbetalningsskulder samt för andra anskaffningar som den sökande behöver och som hjälper den sökande att i fortsättningen klara sig självständigt. Information om möjligheterna att få social kredit ges av socialverket i sökandens hemkommun.

Ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning

Om du behöver hjälp med skötseln av dina betalningar eller du har problem med skulderna, kan du beställa tid hos din hemkommuns ekonomiska rådgivning och skuldrådgivning. Rådgivarna hjälper dig att kartlägga din ekonomiska situation, uppgör medlingsförslag, sätter upp skuldsaneringsansökan, uppgör och kontrollerar betalningsprogrammen samt ger vid behov råd om övriga stödtjänster. Skuldrådgivarna kan också vara med under medlingsförhandlingarna med borgenärerna. Kommunerna är enligt lag skyldiga att anordna ekonomi- och skuldrådgivning. Det förekommer att flera kommuner går samman och ställer upp en gemensam rådgivningsbyrå. Att anlita rådgivningen är gratis.

Överenskommelse med borgenärerna

Om det verkar helt övermäktigt och omöjligt att klara av räkningar och skulder skall man först försöka komma överens med borgenärerna. Man kan t.ex. minska på månadsraterna mot att man förlänger återbetalningstiden av lånet. Andra sätt att lösa betalningsproblem är:

- sammanslagning av krediterna
- sänkning av räntan
- överenskommelse om amorteringsfria perioder, som gör att man under tiden kan betala bort övriga krediter och skulder.

- om skulderna är från recessionsperioden (1990-1994), så är det värt att fråga den ekonomiska rådgivningen och skuldrådgivningen om möjligheterna att få förlikning av skulderna enligt programmet för skuldförlikning.

Sammanslagning av skulderna med saneringslån

Garanti-Stiftelsen beviljar borgen för saneringslån som anordnas för i Finland bosatta privatpersoner med skuld- och betalningsproblem. Ett saneringslån är ett banklån som gör att en gäldenär kan kombinera alla sina utestående skulder till ett enda nytt lån. Avsikten med arrangemanget är att gäldenären framdeles skall kunna klara sina kostnader för återbetalning av skulden, boendekostnader och andra nödvändiga utgifter, och behovet av att ta nya skulder upphör.

Saneringslån kan användas för betalning av bl.a. konsumtionslån, avbetalningskulder, hyror och andra gamla räkningar samt skatteskulder, men inte bostadslån, studielån med statlig borgen eller lån som tagits av ett företag som har verksamhet. Utöver till betalning av skulder får en liten del av saneringslånet användas för anskaffningar till hemmet eller sjukdomskostnader.

Borgen kan ges för en lånesumma upp till 34 000 euro, låneperioden är maximalt åtta år. Storleken på den borgen som beviljas bestäms på individuella grunder som tar hänsyn till låntagarens betalningsförmåga och totala skuldbörda. Betalningsförmågan beräknas i huvudsak enligt reglerna som ingår i lagen om skuldsanering. Ansökningen om borgen börjar med att gäldenären beställer tid hos den kommunala ekonomi- och skuldrådgivningen. Att en person är antecknad i kreditupplysningsregistret är inte ett hinder för beviljandet av borgen eller banklån.

Ansökan om skuldsanering hos tingsrätten

Den sista utvägen för en överskuldats privatperson att klara sig ur sin situation är att personen hos tingsrätten på sin hemort ansöker om lagstadgad skuldsanering. Innan ansökan om skuldsanering inlämnas bör möjligheten till ackord med borgenärerna undersökas. De ekonomiska rådgivarna och skuldrådgivarna är till hjälp i detta slags ackordförhandlingar och i utarbetandet av ett ackordförslag.

Om någon ackordlösning inte nås, kan ansökan om skuldsanering inlämnas till domstolen. Om det finns förutsättningar till skuldsanering kan domstolen slå fast ett betalningsprogram. Vanligen skall betalningsprogrammet pågå i fem år. Om gäldenären äger en bostad och önskar förbli dess ägare, blir skuldsaneringsprogrammet i allmänhet långvarigare. När skuldsaneringsprogrammet slutförts är gäldenären fri från resten av sina skulder. I alla behandlingsfaser och under betalningsprogrammets gång har gäldenären tillgång till råd och hjälp av rådgivningen.

Borgen

Borgensmannen, dvs. den som ställt proprieborgen (=borgen som för egen skuld), ansvarar för skulden som för egen skuld. Om gäldenären försummar att betala sin skuld eller om domstolen beviljar skuldsanering åt gäldenären, är det borgensmannen som måste betala. Också borgensmannen kan ansöka om skuldsanering. Om en vän eller släkting ber dig att gå i borgen för ett lån är det viktigt att grundligt överväga om du klarar av att betala skulden, ifall din vän råkar i betalningsvärigheter och skulden faller till betalning. Du kan även ge en begränsad borgen som motsvarar din betalningsförmåga. I så fall är det viktigt att det på skuldbrevet antecknas t.ex. "Borgen begränsas till Xx euro". Om inte borgensnären uttryckligen kommit överens med borgensmannen om att borgen också gäller förfallna räntor och övriga kostnader ansvarar borgensmannen endast för det överenskomna kapitalbeloppet.

7. Närmare upplysningar

Adato Energia Oy

www.energia.fi > Hem och el

Arbetsseffektivitetsföreningen

Kiljantatie 6, 05201 Rajamäki
tfn 09-2904 1200
www.tts.fi

Bankbranschens kundrådgivning

Museigatan 8 A 7
00100 Helsingfors
tfn 09-4056 1230
www.pankkiasiakas.net

Ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning

www.kuluttajavirasto.fi
eller växeln i den egna kommunen

Energimarknadsverket

Fågelviksgatan 10
00500 Helsingfors
tfn 09-622 0360

Fakta om utsökning

www.oikeus.fi

Finlands Konsumentförbund

Mannerheimvägen 15 A
00260 Helsingfors
tfn 09-454 2210
www.kuluttajaliitto.fi

Finlands svenska Marthaförbund

Lönnrotsgatan 3 A 7
00120 Helsingfors
tfn 09-6962 2558
www.marthaforbundet.fi

Folkpensionsanstalten

se lokalbyråerna
www.kela.fi
• upplysningar om basskyddet
och div. förmåner

Garanti-Stiftelsen

Eriksgatan 2
00100 Helsingfors
gratis rådgivning
skuldlinjen 0-8009-8009
mån-fre 10-14
www.takuu-saatiö.fi

Kommunala konsumentrådgivare

www.kuluttajavirasto.fi
(kontaktuppgifterna finns)

Konsumenternas försäkringsbyrå

Lönnrotsgatan 19
00120 Helsingfors
tfn 09-6850 120
www.vakuutusneuvonta.fi
• bl.a. jämförelser av olika
försäkringar

Konsumentverket

Aspnäsgratan 4
00531 Helsingfors
tfn 09-77261
www.kuluttajavirasto.fi

Kuluttajat-Konsumenterna ry

Kassörsgatan 3 B
00520 Helsingfors
tfn 09-87750120
www.kuluttajat-konsumenterna.fi

Maa- ja kotitalousnaisten Keskus ry

Idrottsvägen 6, 01301 Vanda
tfn 09-4174000
www.maajakotalousnaiset.fi

Marttaliitto

Nylandsgatan 24 A
00120 Helsingfors
tfn 09-6187 411
www.marttaliitto.fi

Motiva

Urho Kekkonens gata 4-6 A
00100 Helsingfors
tfn 09-8565 3100
www.motiva.fi
• Information om hur man sparar
energi

Nuttu

Information för unga
www.alli.fi/nuttu

Skattebetalarnas

Centralförbund
Kalevagatan 4, 00100 Helsingfors
tfn 09-6188 7321
www.veronmaksajat.fi

Suomen Asiakastieto Oy

Verkstadsgratan 10
00580 Helsingfors
tfn 09-148 861
www.asiakastieto.fi
• Upplysningar bl.a. om registret
över betalningsstörningar

Suomi.fi portalen

Information om offentliga tjänster
www.suomi.fi

Blankett för jämförelse av serviceavgifter hos olika banker

Bankernas serviceavgifter skall vara synliga på bankkontoren och de skall också finnas tryckta så att man kan få dem med hem. Bankerna kan också erbjuda olika servicepaket. Kunderna betalar oftast en gång i månaden för servicen. Om det är svårt att jämföra serviceavgifterna med hjälp av prisförteckningarna, kan man be en bankfunktionär om hjälp.

Sätt att betala räkningarna	Bank 1	Bank 2	Bank 3	Bank 4	Bank 5
Betalning vid disk, kontant					
Kontoöverföring vid disk från eget konto till ett annat konto					
Betalning via betalautomat, egen bank					
Betalning via betalautomat, ej egen bank					
Direktdebitering från eget konto					
Betalningstjänst, utan kvitto					
Betalningstjänst, med kvitto					
Betalning via dator					
Betalning per telefon					

Pengar växer inte på träd, tips för den privata ekonomin

ISBN: 951-681-023-3

Den andra upplagan, innehållet är uppdaterad 2003 i Konsumentverket i samarbete med Marttaliitto, Marthaförbundet och Garanti-Stiftelsen.

Originaltext: Sanna Helesuo (Garanti-Stiftelsen), Teija Jerkku (Marttaliitto), Carina Lindholm (Marthaförbundet), Maija Puomila (Konsumentverket)

Översättning: Wortexport

Grafisk planering: Savumerkki

Tryckeri: F.G. Lönnberg, Helsingfors, 2004

Guiden publicerades på första gången år 2000 under Samarbetsgruppen för ekonomisk rådgivning: Finlands Konsumentförbund, Finlands svenska Marthaförbund rf, Garanti-Stiftelsen, Konsumentforskningscentralen, Konsumentverket, Kyrkans tjänster, Marttaliitto och Social- och hälsovårdsministeriet.

Den här handboken hjälper dig att planera din privatekonomi.

En välplanerad privatekonomi ökar inte inkomsterna, men med hjälp av en god plan kan man lättare få pengarna att räcka till och man kan göra förmånligare val.

Har du kommit att tänka på

- om du sänker dina utgifter för mat med 100 euro i månaden blir det en inbesparing på 1.200 i året.
- ett impulsköp på 2 euro tre gånger i veckan gör 312 euro per år.
- en pizza i familjestorlek kostar 12 euro om den köps färdig, men bara 3 euro om man tillreder den själv.
- en videoapparat i konstant stand-by läge kostar 14 euro i året.
- en månatlig ränta på 1,58 % ger en årsränta på ca 19 %.
- om man för ett bostadslån på 50 000 euro väljer en betalningstid på 30 år i stället för en på 25 år, är amorteringarna 24 euro lägre per månad, men den totala räntan under lånetiden stiger med 9 500 euro.
- det är billigare att betala genast och inte senare: en telefonräkning på 36 euro steg till 359 euro under tiden för indrivning.